DESPRE ÎNVĂȚĂMÂNTUL PRIMAR ȘI SECUNDAR DIN BUCOVINA ÎN PAGINILE GAZETEI „BUCOVINA” (1848–1850)

ȘTEFĂNIȚA-MIHAELA UNGUREANU

About the Primary and Secondary Education in Bukovina in the Pages of the “Bukovina” Gazette (1848–1850)

(*Abstract*)*

The following study presents some aspects of primary and secondary school education in Bukovina based on several articles published by the first Romanian newspaper in this province of the Habsburg Monarchy. Emphasis is placed on the general situation of the schools in Bukovina from the perspective of the Austrian Ministry of Public Instruction project on the reorganization of the gymnasiums and of the teaching staff, as well as on the implementation of the educational measures aimed at introducing the German language as an official language. The editors of “Bucovina” Gazette, intellectuals trained in Enlightenment, were in favour of the introduction of measures to modernize the curriculum in accordance with the advances of time, as long as the education in Romanian would also be kept in schools, as considered essential for the preservation of the Romanian national spirit.

Keywords: “Bukovina” Gazette, Bukovina, education, primary schools, gymnasiums, German language, Romanian language, modernization, national movement.

Gazeta „Bucovina”, for al doleanțelor românilor bucovineni, și-a asumat, prin contribuția semnificativă a fraților Alexandru și Eudoxiu Hurmuzachi, misiunea de a stimula mișcarea de renaștere națională, una dintre problemele importante dezbătute în paginile ziarului fiind situația învățământului public în Bucovina.

La momentul anexării de către Monarhia Habsburgică, pe teritoriul Bucovinei existau câteva școli mănăstirești și domnești, o școală episcopală la Rădăuți și binecunoscuta Academie Teologică de la Putna. Odată cu instaurarea administrației militare, aceste școli au fost, pe rând, desființate, în locul lor înființându-se școli primare cu limba de predare germană și română, care să contribuie la ridicarea nivelului de instruire a populației, aproape în totalitate analfabetă, și care, după noile reglementări, era obligată să-și dea copiii la școală.

* Traducere: Ștefănița-Mihaela Ungureanu.

Analele Bucovinei, **XXVI**, *2* (53), p. 421–428, Rădăuți – București, 2019

BDD-A32698 © 2019 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:10:40 UTC)

În perioada administraţiei galiţiene (1786–1848), învăţământul primar nu mai este obligatoriu, prin urmare, se produce o scădere a numărului de şcoli primare, care, din anul 1815[1], trec în subordinea Consistoriului Catolic din Lemberg. Până în 1844, aceste şcoli au fost supuse acţiunilor de deznaţionalizare şi convertire la catolicism, limitându-se sau refuzându-se învăţătorilor ortodocşi participarea la procesul de învăţământ. În ansamblu, numărul de şcoli primare a crescut. În 1840, cursurile şcolilor primare erau frecventate de 4 595 de elevi, ceea ce reprezenta mai puţin de 10% din cei aproximativ 50 000 de copii de vârstă primară. Cei mai mulţi erau de origine germană şi maghiară, de religie catolică şi protestantă. Elevii ortodocşi erau semnificativ mai puţini, doar 1,7%. În anul 1844, s-a luat hotărârea ca şcolile ortodoxe să fie trecute sub jurisdicţia Consistoriului ortodox din Cernăuţi. Acest lucru s-a întâmplat doar în cazul şcolii triviale moldoveneşti din Cernăuţi, celelalte rămânând în continuare subordonate Consistoriului galiţian[2].

În anul 1848, sub presiunea evenimentelor revoluţionare, autorităţile imperiale au fost nevoite să facă schimbări şi în legislaţia şcolară, acordând naţionalităţilor monarhiei dreptul la învăţământ în limba maternă. Acesta este unul dintre punctele principale ale programului de afirmare naţională identitară a românilor bucovineni, drept pentru care redactorii „Gazetei Bucovina" publică primul articol dintr-o serie dedicată învăţământului românesc, intitulat „Şcoalele populare din Bucovina"[3].

Articolul se deschide cu sublinierea importanţei şcolilor primare ca instrumente de propagare a culturii, deoarece pe acestea „[se] reazemă toată speranţa pentru un mai bun viitor a[l] acestei necăutate ţări, pentru formarea intelectuală şi morală a poporului chemat astăzi la exerciţiul celor mai importante drituri politice, la împreună părtăşie a legislaţiei şi pentru o îmbunătăţire fundamentală a tristelor împrejurări a[le] civilizaţiei noastre"[4].

După ce se trece în revistă situaţia provinciei de la anexare până la 1848, se face referire la *Planul propriu de regulizaţie a sistemului mănăstiresc, bisericesc şi scolastic* sau Regulamentul Diecezan, emis în 29 aprilie 1786, de împăratul Iosif al II-lea, prin care se arăta, la cap. 5, că „în Bucovina, partea bisericească (consistoriul), afară de învăţătura religioasă, nu va avea nicio înrâurire asupra aşezării, organizării şi privegherii şcolilor şi că aceste vor atârna numai de locurile politice, că cheltuielile pentru şcolile din Bucovina, în general şi după putinţa Fondului Religiei, se vor trage din acesta". Se mai amintesc şi alte prevederi, şi anume înfiinţarea în oraşe şi târguri de şcoli normale, principale şi ţinutale, în oraşele cu parohii – şcoli triviale cu predare în limba română şi germană, angajarea de învăţători cunoscători ai celor două limbi, înfiinţarea aşa-numitelor şcoli de „preparandie" (şcoli normale

[1] Mihai Iacobescu, *op. cit.*, p. 282. Vezi şi Constantin Ungureanu, *Învăţământul primar din Bucovina (1774–1918)*, Chişinău, Editura Civitas, 2007, p. 39; Mircea Grigoroviţă, *Învăţământul în nordul Bucovinei (1775–1944)*, Bucureşti, Editura Didactică şi Pedagogică, 1993, p. 39.

[2] Constantin Ungureanu, *op. cit.*, p. 39.

[3] „«Bucovina». Gazetă românească pentru politică, religie şi literatură", Cernăuţi, anul I, nr. 5, 1848, p. 39–40 (în continuare se va cita: Gazeta „Bucovina").

[4] *Ibidem.*

BDD-A32698 © 2019 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:10:40 UTC)

pentru pregătirea învățătorilor de la sate) etc. După acest scurt istoric, se trece la prezentarea situației reale din Bucovina, la 33 de ani de la emiterea regulamentului amintit, cu precizarea că practica „n-a răspuns rostitei, mărinimoasei intenții, nici nevoințelor acestei provincii”[5]. Textul furnizează date statistice valoroase: „[…] s-au organizat numai în Cernăuți și în Suceava câte o școală principală, normală și trivială moldovenească, pe urmă o școală de fete; în Rădăuți, o școală de probă trivială și numai în 34 de alte locuri școli triviale – deși Bucovina numără acum 283 de parohii greco-neunite, 20 biserici-filiale de aceeași religie, 7 parohii romano-catolice și 14 capelanaturi și 2 parohii greco-unite cu 12 capelanaturi – în total [așa]dar 292 parohii și 46 de biserici filiale, pe lângă care sunt de luat în seamă și comunele evanghelice și israelite, ce se suie la 20 000 de suflete”[6].

Redacția Gazetei „Bucovina” își exprimă nemulțumirea că școlile așa-zis naționale nu și-au îndeplinit menirea de a crește rata de școlarizare a copiilor și arată că față de cifrele trecute în documentele școlare, frecvența reală a elevilor este mult mai mică, astfel: „la Boian, cu 4 141 locuitori, în fapt, numai 58 de școleri; la Câmpulung, cu 4 727 loc[uitori], numai 62 șc[oleri]; la Molodia, cu 2887, numai 37, la Ciudin, cu 2085, numai 34, la Kuciurmare, cu 5373 loc[uitori] numai 20 școleri; când, dimpotrivă, localitățile nemțești și ungurești înfățișează o stare mult mai priincioasă; Fürsthental, cu 566 de loc[uitori], are 76 școleri, Karlsberg, cu 646 l[ocuitori], 113 șc[oleri]; Andrasfalva, cu 1281 l[ocuitori], 111 șc[oleri] și Istensegits, cu 1 750 locuitori are 176 școleri”[7].

Subiectul este continuat în nr. 22 din anul următor, în articolul „Un cuvânt serios despre causa școalelor în Bucovina”[8], cu reliefarea rolului școlii ca instituție de formare și de educare a caracterelor. Acest rol nu poate fi îndeplinit decât dacă sunt înlăturate „indiferentismul cel fără conștiință și tutorarea prea strânsă a școalei, care nu numai că nu mai este de folos, ci împiedecătoare de toată propășirea”, dacă se optează pentru „o sinceră cultivare a limbilor naționale”, pentru introducerea unei „deosebite dregătorii pentru școale, sub numele primit de consiliu al școalelor”, „care să fie neatârnat de înrâurirea vreunei alte provincii, deoarece Bucovina se deosebește în privința limbii și a cultului de celelalte țări austriace”. Se mai semnalează că „e de neapărată trebuință cel puțin o facultate liberă, la care să se poată așeza, după prescrierea legilor, învățători privați”, de înființarea unei facultăți „filosofice” și a uneia juridice, deoarece „pân-acum numai prea puțini putură să învețe drepturile de la depărtatele universități și pentru aceea fuseseră excluși de la dregătoriile mai înalte chiar în propria lor patrie”[9].

Angajarea unor învățători cunoscători de limba română în școlile primare din Bucovina era deseori împiedicată cu bună știință. Gazeta „Bucovina” atrage atenția asupra acestui fapt într-un alt articol, în care se semnalează organizarea unui concurs de ocupare a două posturi la școala primară din Cernăuți: „Până în ce

[5] *Ibidem*.
[6] *Ibidem*.
[7] *Ibidem*, p. 40.
[8] *Ibidem*, nr. 22, 1849, p. 117–118.
[9] Gazeta „Bucovina”, anul II, nr. 22, 1849, p. 118.

BDD-A32698 © 2019 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:10:40 UTC)

măsură mai domneşte nepăsarea în privinţa îndestulării trebuinţelor naţionale din Bucovina şi până când naţionalitatea acestui ducat chezăşuită prin constituţie este nesocotită, cunoscurăm spre a noastră mâhnire în zilele trecute, cu prilejul denumirii de doi învăţători la şcoalele elementare de aici. Dorinţa guvernului este ca învăţătorii şcoalelor mărunte din Bucovina, pe lângă alte calităţi cerute, să aibă şi cea mai deplină cunoştinţă a limbei române, care la concursul candidaţilor este şi prescrisă ca condiţie neapărată. Cu toate acestea, la sus atinsele posturi de învăţători se propuseră doi candidaţi care nicidecum nu cunosc limba română, din contră alţi inşi capabili se trecură cu vederea"[10].

În anul 1849, Bucovina devine autonomă, ieşind din componenţa ducatului Galiţiei, prin urmare nici şcolile nu mai sunt, teoretic, supuse autorităţii Consistoriului romano-catolic din Lemberg. Gazeta „Bucovina" revine asupra arzătorului subiect al învăţământului şi publică, în patru părţi[11], un material despre „Proiectul Ministerului Învăţăturilor Publice pentru reorganisarea gimnasiilor, analisat şi criticat". Este vorba despre planul de reformare al sistemului de învăţământ, care urma să se aplice în toate provinciile monarhiei.

Cu observaţia că un articol de acest gen ar fi fost mai potrivit pentru o publicaţie cu caracter pedagogic, „pe care ministerul învăţământului ar trebui s-o înfiinţeze cât mai curând", redactorii gazetei consideră că o analiză critică a amintitului proiect este cu atât mai necesară, „cu cât reformarea şi îndreptarea şcoalelor este una din cele mai simţite tendinţe şi cea mai dorită şi întâi îndestulare a vieţii spirituale a tânărului nostru ducat; noi ne credem şi îndreptăţiţi spre această publicitate, deoarece ministerul a provocat serios spre asemenea cercetări".

După o amplă introducere, în care se teoretizează rolul ştiinţei şi al şcolii în dezvoltarea societăţii şi necesitatea modernizării instituţiilor de învăţământ, se trece la analiza efectivă a modificărilor survenite în organizarea gimnaziilor. Conform proiectului, gimnaziile aveau să fie divizate în gimnazii inferioare şi superioare, cu câte patru clase. În cadrul acestora urmau să se studieze religia, latina, greaca, limba maternă, o a doua limbă provincială (după caz), noţiuni elementare de limbă ebraică (pentru viitorii teologi), franceză, engleză, italiană (opţional), istorie, geografie, matematică elementară, geometria împreună cu desenul, istorie naturală cu elemente de fiziologie şi fizică experimentală. Se avea în vedere şi intro-ducerea de ore de caligrafie, muzică şi gimnastică (opţional)[12].

Redactorii Gazetei „Bucovina" remarcă faptul că „planul învăţăturii" nu putea crea o legătură coerentă, organică între materia predată în şcoala primară, cea din gimnaziu şi şcoala reală, şi, respectiv, cea studiată la nivel universitar. Altfel spus, elevii care terminau cele patru clase primare trebuiau să aleagă între gimnaziu şi şcoala reală, nefiind încă la vârsta şi nivelul de cunoştinţe la care să-şi fi descoperit

[10] *Ibidem*, nr. 27, 1849, p. 150.

[11] *Ibidem*, (supliment la nr. 34), 1849, p. 193–194; supliment la nr. 36, 1849, p. 212–215, nr. 38, 1849, p. 225–228, nr. 41, 1849, p. 256–259.

[12] Constantin Ungureanu, *Şcolile secundare din Bucovina (1808–1918)*, Chişinău, Editura Civitas, 2016, p. 23–24.

BDD-A32698 © 2019 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:10:40 UTC)

aptitudinile sau vocația: „În planul învățăturii lipsește organul de mijloc dintre gimnaziu sau școala reală și dintre școala poporală, prin care decisiva alegere a chemării la tineri, încă cu totul nehotărâți, se amână pe vreo câțiva ani […]”.

Introducerea unor obiecte noi presupunea mărirea numărului de ore pe săptămână sau reducerea numărului de ore pentru alte obiecte, cum ar fi limba latină. În articol se susține studiul acesteia la toate nivelele de instruire: „Planul învățăturii află că trebuințele vieții practice n-ar suferi învățarea limbii latine. Noi nu voim a nega nici de cât că privirii materialistice a conștiinței comune i s-ar părea învățarea limbii latine nu ca nesuferibilă, ci ca de prisos; însă noi ne mutăm cu planul învățăturii pe înălțimea conștiinței ideale, ca de acolo să aflăm cu el drumul spre reforma și nobilarea vieții sociale […] sfera vieții industriale încă nu poate fi lipsită de un anumit grad de activitate liberă, mai ales în perioada maturității vieții constituționale; un astfel de grad indicăm noi [a fi] dezvoltarea cugetării prin formarea conștiinței despre limbă, ce se întâmplă prin învățarea limbii latine […]”. Evident, autorii se referă și la rolul limbii latine în formarea conștiinței despre limba română.

În aceeași ordine de idei, se critică eliminarea filosofiei din rândul obiectelor studiate în gimnaziu, ea putând fi studiată abia la universitate, în aceasta văzându-se o „îngrădire a libertății” de cunoaștere a elevilor. Studiul filosofiei este necesar pentru înțelegerea materiilor din domeniul științei. „Apoi – se mai spune în articol – teologii care nu pot ajunge la universități, rămân cu totul fără filosofie, ba chiar și auditorii de la universități încă sunt restrânși în învățarea ei”.

Articolul mai aduce argumente pentru adoptarea limbii materne ca limbă de instruire, pe lângă cea germană, și atrage atenția că noul plan didactic era mult prea încărcat și prea dificil pentru elevii de gimnaziu.

În ultima parte a articolului, despre organizarea corpului profesoral, se face vorbire despre activitatea educativă a școlii și despre modul în care învățătorii ar putea să aibă o „înrâurință concordantă din toate laturile și puternică asupra simțului și caracterului școlarilor”. Conform noului *Proiect*, aceasta ar presupune „o năzuință comună a tuturor obiectelor învățăturale la ideile religiei și ale moralității ca la comunul lor centru și o disciplină bună”. Redactorii Gazetei „Bucovina” consideră că acest lucru ar ridica din nou problema libertății confesionale, garantate de noua constituție: „Însă, atunci activitatea profesorilor gimnaziali este subordonată la [ce]a a profesorului de religie, și atunci, întru felurimea religiilor din Austria, proiectul, și fără voință-și, se află în alternativa: că sau o religie principală, adică a statului, să o prefere înaintea celorlalte, ce apoi nu s-ar învoi cu constituțiunea imperială, sau să conceadă fiecărei religii pretențiile ce i se cuvin, după principiul egalei îndreptățiri. Însă, în această întâmplare în privința diferitelor religii, ar trebui să se înmulțească gimnaziile, a căror înmulțire este dictată acum și prin diferența națională”.

În final, redacția critică propunerea *Proiectului* de a se încredința numirea învățătorilor și profesorilor pentru gimnaziu unei comisii de examinare din Viena, din cauza desfășurării dificile a procesului de verificare și validare a candidaților. Această comisie, se spune, „poate aduna la tribunalul său numai competitorii din cel mai aproape ținut dimprejurul Vienei, iar dacă s-au n-ar fi destui în privința

BDD-A32698 © 2019 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:10:40 UTC)

Bucovina

ГАЗЕТЪ РОМЪНЕАСКЪ пентру ПОЛІТІКЪ, РЕДІЦІЄ ши ЛІТЕРАТЪРЪ.

Romanische Zeitung für Politik, Kirche und Literatur.

№ 5. ЧЕРНЪУЦІ. — ВІНЕРІ 5 НОЕМВРІЕ Czernowitz. — Freitag den 17. November 1848.

СКОАЛЕЛЄ ПОПУЛАРЕ ДІН БУКОВІНА.

Дін порфіреле ши зіва де астъзі ни маі есте требуінцъ де а доведі къ лумінареа попорулуі есте чеа дінтъі ши чеа маі імпортантъ даторіе а орі кърміреі окърмуірі че есте пъстрать де съпъцініоа кіемъреі сале. „Ши кунощінца ачестуі пенъцъніт адевър, стрі ін тімпул де фацъ омул чел вулгар маі есе де кът ін алтеле періодурі да ла марте варварії де стат чеі маі ініпълепці ші ма. путерніч. Лумінареа попорулуі есте ін-ъс кондіціонатъ прін ініпъшіреа мізлоачелор де куптурь че сънт дате попорулуі спре ініпъвъцъторе. Челе маі де апроане дін ачесте сънт скоалеле популаре, каре сънт а се ліа ін пріміре ка „мадуларя чеа дінтъю ши чеа маі імпортантъ ін сістемъ ініпъцъторіі публіче“ кум ку арент де нумеріе нова проіект міністеріал пентру організація ініпъцъторіі. Немъркърата ініпортанцъ, каре ін зіоа де астъзі ачестуі денре се ліа скоалелор популаре, ві о дінтр'ачеаста, къ чеа маі маре сау чеа маі мікъ десъвършіре а лор се прівеще ка ун масурь сігур ін жудекареа градулуі културіі а компетенцелуі стат ші а меріторулуі гувернулуі сеу. Ші ін адевър дакъ вом арунка о окіре комаратівъ асупра деосевітелор статурі стрейне, вом афла ачеаста теорієле ініпъцътурілор пентру класеле маі де жос а сочіетъцілє де ініпъцътурь пентру класеле маі де сус а сочіетъцій, кът атъта вом веда къ попорул стъ маі есе де скара културі, ші къ кът атъта маі лумінъторе ші маі ікіітоаре де прогресе есте ші окърміреа са. Англіа, Олланда, Сасъра ші унеле дін статурле германе аў ін пропорціе челе маі нумероасе ші маі буне скоале популаре. Дінтр'ініе ачесте сънт маі пърсеіте, аколо авем ші попорул ч л маі ініпълат, ші гувернул чел маі нескъпаві.

Акум есте ініпребареа кум есте організат ла ной ін Буковіна ачест преа ініпортант рам а інструкціеі публіче, адекъ сістемул скоалелор публіче пе каре — ін лінса унеі мълцъмітоаре презенц — різімъ тоатъ сперанца пентру ун маі бун вітор а ачестеі некъутате церї, пентру формареа інтелектуалъ ші морале а попорулуі кіемат астъзі да скімбаре културі, ші кът ін атъта маі лумінъторе ші маі ікіітоаре де прогресе есте ші окърміреа са. Англіа, Олланда, Сасъра ші унеле дін статурле германе аў ін пропорціе челе маі нумероасе ші маі буне скоале популаре. Дінтр'ініе ак ло унде ачесте сънт маі пърсеіте, аколо авем ші попорул ч л маі ініпълат, ші гувернул чел маі нескъпаві.

Акум есте ініпребареа кум есте організат ла ной ін Буковіна ачест преа ініпортант рам а інструкціеі публіче, адекъ сістемул скоалелор публіче пе каре — ін лінса унеі мълцъмітоаре презенц — різімъ тоатъ сперанца пентру ун маі бун вітор а ачестеі некъутате церї, пентру формареа інтелектуалъ ші морале а попорулуі кіемат астъзі да скімбаре културі, ші кът ін атъта вом веда къ попорул стъ маі есе де скара културі, ші кът ін атъта маі лумінъторе ші маі ікіітоаре де прогресе есте ші окърміреа са. Англіа, Олланда, Сасъра ші унеле дін статурле германе аў ін пропорціе челе маі нумероасе ші маі буне скоале популаре. Дінтр'ініе ак ло унде ачесте сънт маі пърсеіте, аколо авем ші попорул ч л маі ініпълат, ші гувернул чел маі нескъпаві.

Акум есте ініпребареа кум есте організат ла ной ін Буковіна ачест преа ініпортант рам а інструкціеі публіче, адекъ сістемул скоалелор публіче пе каре — ін лінса унеі мълцъмітоаре презенц — різімъ тоатъ сперанца пентру ун маі бун вітор а ачестеі некъутате церї, пентру формареа інтелектуалъ ші морале а попорулуі кіемат астъзі да скімбаре културі, ші кът ін атъта вом веда къ попорул стъ маі есе де скара културі, ші кът ін атъта маі лумінъторе ші маі ікіітоаре де прогресе есте ші окърміреа са. Англіа, Олланда, Сасъра ші унеле дін статурле германе аў ін пропорціе челе маі нумероасе ші маі буне скоале популаре. Дінтр'ініе ак ло унде ачесте сънт маі пърсеіте, аколо авем ші попорул ч л маі ініпълат, ші гувернул чел маі нескъпаві.

Das Volksschulwesen in der Bucowina.

Daß die Beförderung der Volksaufklärung die erste und wichtigste Pflicht einer von der Heiligkeit ihres Berufes durchdrungenen Regierung ist, bedarf glücklicherweise heute keines Beweises mehr. In der Erkenntniß dieser unbestreitbaren Wahrheit steht gegenwärtig der gemeine Mann höher, als die hochweisesten und großmächtigsten Staatsmänner aus der Vor-März-Periode. Die Volksaufklärung wird aber durch die Beschaffenheit der dem Volke dargebothenen Bildungsmittel bedingt. Hier kommen nun zunächst die Volksschulen, als „das erste und wichtigste Glied im System des öffentlichen Unterrichts,“ wie sie in dem dießfälligen neuen ministeriellen Organisationsentwurfe mit Recht genannt werden, in Betracht. Die unermeßliche Bedeutung, die man heut' zu Tage allerwärts den Volksschulen beimißt, geht daraus hervor, daß die größere oder geringere Vollkommenheit derselben als ein sicherer Maßstab zur Beurtheilung der Culturstufe des betreffenden Staates, so wie des Werthes seiner Regierung angesehen wird. Und in der That, wenn wir einen vergleichenden Blick auf die verschiedenen fremden Staaten werfen, so finden wir diese Behauptung vollkommen gerechtfertigt. Denn je besser wir die Unterrichtsanstalten für die unteren Klassen der Gesellschaft beschaffen finden, desto höher steht auch das Volk auf der Stufenleiter der Cultur; desto erleuchteter und fortschrittsfreundlicher ist seine Regierung. England, Holland, die Schweiz und einzelne deutsche Staaten haben verhältnißmäßig die zahlreichsten und besten Volksschulen. Wo die letzteren hingegen am meisten vernachlässigt werden, dort finden wir das verkommenste Volk und die unfähigste Regierung.

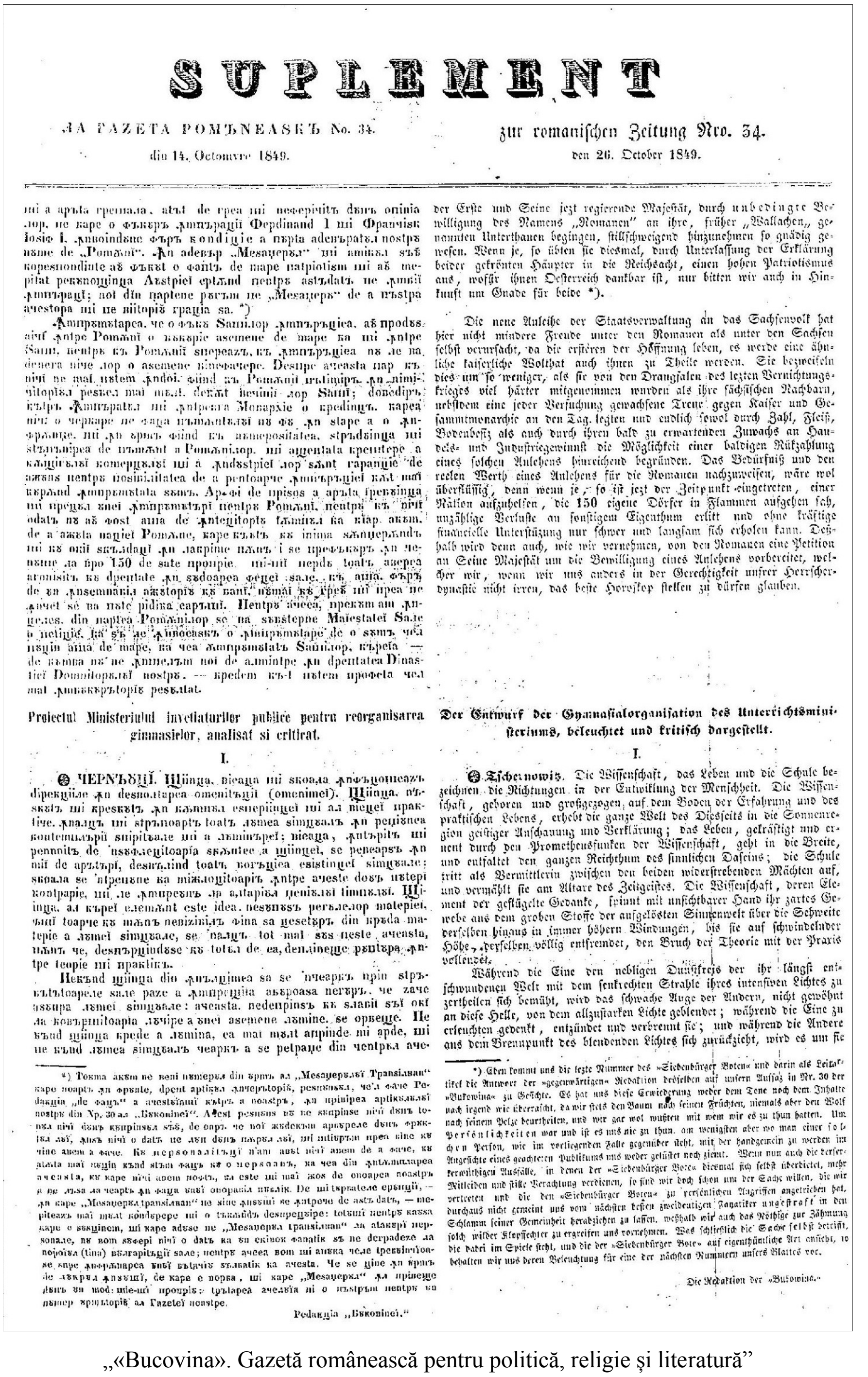
Es frägt sich nun, wie steht es bei uns in der Bucowina mit diesem hochwichtigen Zweige des öffentlichen Unterrichts, mit dem Volksschulwesen, auf welchem in Ermangelung einer befriedigenden Gegenwart die ganze Hoffnung für eine bessere Zukunft dieses verwahrlosten Landes, für die intellectuelle und moralische Bildung des nunmehr zur Ausübung der wichtigsten politischen Rechte, zur Theilnahme an der Gesetzgebung ꝛc. berufenen Volkes, für eine gründliche Verbesserung unserer traurigen Culturzustände beruht.

Wie haben wir in dieser Beziehung die 33jährige Friedenszeit, den reichen zum Theil für die Erhaltung von Schulen bestimmten Bucowiner Religionsfond und die dem großen Kaiserstaate dießfalls zu Gebothe stehenden unerschöpflichen Hilfsquellen verwendet? wie viel ist bereits geschehen und bleibt noch etwas zu thun übrig? Die Antwort wird sich aus der nachfolgenden Darstellung von selbst ergeben.

Die Bukowina, welche im Jahre 1775 von der Türkei an Oesterreich abgetreten wurde und einen Flächeninhalt von 190 □Meilen mit 400000 Einwohnern hat, war bis zu dem obengenannten Jahre ein integrirender Theil des Fürstenthums Moldau und ist daher sowohl ihrer Geschichte, wie auch der Abstammung und Sprache der überwiegenden Mehrzahl der Bevölkerung nach ein romanisches Land. Gleich nach der Uebernahme im Jahre 1776, wie auch später vom Kaiser Joseph im Jahre 1785, dann vom Kaiser Leopold im Jahre 1790. Der „besondern Verhältnisse, Sprache, Sitten und Gebräuche ihrer Einwohner“ wegen als eine selbstständige Provinz erklärt, welche nur durch die gemeinschaftliche Landesverwaltung, jedoch nach ihren eigenthümlichen Grundgesetzen mit Galizien in Zusammenhang gebracht werde, wie auch in der jüngsten Zeit als solche wieder bestätigt, — erhielt die Bucowina von Kaiser Joseph II. ddto. 29. April 1776

„«Bucovina». Gazetă românească pentru politică, religie şi literatură”, Cernăuţi, anul I, nr. 5, 1848, p. 39.

BDD-A32698 © 2019 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:10:40 UTC)

SUPLEMENT

ЛА ГАЗЕТА РОМЪНЕАСКЪ No. 34. din 14. Octomvrie 1849.

zur romanischen Zeitung Nro. 34. den 26. October 1849.

ші а аръта греш︎ала, атът де грea ші несерічітъ дъпъ опініа лор, пе каре о фъкъръ Ӂмпъраціі Фердинанд I ші Францїск Iосиф I. Ӂнвоіндъне фъръ кондіціе а пърта адевъратъл ностръ нъме де „Ромънї“. Ӂн адевър „Месаџеръл“ ші амікъл съй коресподінте аў фъкът о фаптъ де маре патріотізм ші аў мерітат рекъноштінца Аустріеі ертънд пентръ астъдатъ пе Ӂмбії Ӂмпъраці;ноі дін партене ругъм пе „Месаџеръ“ де а пъстра ачестора ші пе віиторіў граціа са. *)

Ӂмпрумутареа, че о фъкъ Sашілор Ӂмпъръціеа, аў продъс аічі Ӂнтре Ромънї о бъкъріе асемене де маре ка ші Ӂнтре Sашї, пентръ къ Ромънїї сперезъ, къ Ӂмпъръціеа нъ ле ва денега нічі лор о асемене біне фачере. Деспре ачеаста пар къ нічі нъ маі путем Ӂндоі, фіінд къ Ромънїї пътімиръ Ӂн німіціторюл резбел маі мълт декът вечінії лор Sашї; донедіръ кътръ Ӂмпъратъл ші Ӂнтреага Монархіе о кредінцъ, кареа нічі о черкаре не фаца пъмънтълуі нъ фъ Ӂн старе а о Ӂнфрънџе, ші Ӂн ърмъ фіінд къ нумеросітатеа, стръдуінца ші стъпънїреа де пъмънт а Ромънілор, ші аџентата крештере а къщігълуі комерцълуі ші а Ӂндъстріеі лор сънт гаранціе де ажънс пентръ посібілітатеа де а рентоарче Ӂмпъръціеі кът маі кържнд Ӂмпрумутата сумъ. Ар фі де пріsoс а аръта требуінца ші прецъл унеі Ӂмпрумутърі пентръ Ромънї, пентръ къ нічі одатъ нъ аў фост ауна де Ӂнтеціторіў тімпъл ка кіар акъм, де а ажута націеі Ромъне, каре възъ кү інима сънџерънд ші кү окії скълдаці Ӂн лакріме кум і се префъкъръ Ӂн ченуше ла вро 150 де сате пропріе, ші-ші перде тоатъ аверea агонісітъ кү дрептате Ӂн судоареа феціеі сале, къ аша фъръ де ун Ӂнсемнабіл ажуторіў кү бані, нумаі кү грeў ші преа пе Ӂнчет се ва путе рідіка сарміі. Пентру ачеа, прекум ам Ӂнцелес, дін партеа Ромънілор се ва сусціне Маіестатеі Сале о петіціе, ка съ ле Ӂнвоіаскъ о Ӂмпрумутаре де о сумъ чел пуцін аша де маре, ка чеа Ӂмпрумутатъ Sашілор, кърeіа — де кумва нъ не Ӂншелъм ноі де алминтре Ӂн дрептатеа Дінастіеі Домніторюлуі ностру. — кредем къ-і путем профета чел маі Ӂмбъкуръторіў резултат.

Der Erste und Seine jezt regierende Majestät, durch unbedingte Bewilligung des Namens „Romanen“ an ihre, früher „Wallachen,, genannten Unterthanen begingen, stillschweigend hinzunehmen so gnädig gewesen. Wenn je, so übten sie diesmal, durch Unterlassung der Erklärung beider gekrönten Häupter in die Reichsacht, einen hohen Patriotismus aus, wofür ihnen Oesterreich dankbar ist, nur bitten wir auch in Hinkunft um Gnade für beide *).

Die neue Anleihe der Staatsverwaltung an das Sachsenvolk hat hier nicht mindere Freude unter den Romanen als unter den Sachsen selbst verursacht, da die ersteren der Hoffnung leben, es werde eine ähnliche kaiserliche Wolthat auch ihnen zu Theile werden. Sie bezweifeln dies um so weniger, als sie von den Drangsalen des lezten Vernichtungskrieges viel härter mitgenommen wurden als ihre sächsischen Nachbarn, nebstdem eine jeder Versuchung gewachsene Treue gegen Kaiser und Gesammtmonarchie an den Tag legten und endlich sowol durch Zahl, Fleiß, Bodenbesiz als auch durch ihren bald zu erwartenden Zuwachs an Handels- und Industriegewinnst die Möglichkeit einer baldigen Rükzahlung eines solchen Anlehens hinreichend begründen. Das Bedürfniß und den reelen Werth eines Anlehens für die Romanen nachzuweisen, wäre wol überflüssig, denn wenn je, so ist jezt der Zeitpunkt eingetreten, einer Nation aufzuhelfen, die 150 eigene Dörfer in Flammen aufgehen sah, unzählige Verluste an sonstigem Eigenthum erlitt und ohne kräftige financielle Unterstüzung nur schwer und langsam sich erholen kann. Deßhalb wird denn auch, wie wir vernehmen, von den Romanen eine Petition an Seine Majestät um die Bewilligung eines Anlehens vorbereitet, welcher wir, wenn wir uns anders in der Gerechtigkeit unsrer Herrscherdynastie nicht irren, das beste Horoskop stellen zu dürfen glauben.

Proiectul Ministeriului invetiaturilor publice pentru reorganisarea gimnasielor, analisat si criticat.

I.

⊕ ЧЕРНЪУЦІ. Щіінца, віеаца ші школа Ӂнфъцошеазъ дірекціїле Ӂн десволтареа оменітъціі (оменімеі). Щіінца, пъскутъ ші крескутъ Ӂн кълтъл есперіінцеі ші ал віеції практіче, Ӂналцъ ші стръноаргъ тоатъ лумеа сімцуалъ Ӂн реџіунеа контемплърії спірітуале ші а лумінърeі; віеаца, Ӂнтърітъ ші реноітъ де нусфлеціtoaріа скънтеe a щіінцеі, се репеаръ Ӂн міі де арътърі, десвълінд тоатъ богъціеа есістінцеі сімцуале; школа се Ӂнтреnuне ка міжлочіtoaріъ Ӂнтре ачесте доуъ путері контраріе, ші ле Ӂмпреунъ ла алтаріул ґенїулуі тімпулуі. Щіінца, ал кърeі елемънт есте ідеа, песупусъ регулелор матеріеі, урзі тоарче ку мънъ невізібілъ фіна са цесетуръ дін крудa матеріе a лумеі сімцуале, се Ӂналцъ тот маі сус песте ачеаста, пънъ че, деспърцінду-се ку тотул де еа, деплінеще руптура Ӂнтре теоріе ші практікъ.

Пекънд щіінца дін Ӂнълціmea sa се Ӂнчеаркъ прін стрълучітоареле сале разе a Ӂмпрештіа аbуроаса негуръ, че zаче асупра лумеі сімцуале: ачеаста, недепрінсъ ку славії суї окі ла ковърщітоаріа лучіре а унеі асемене лумине, се орбеще. Пе кънд щіінца креде а лумина, еа маі мулт апрінде ші арде, ші пе кънд лумеа сімцуалъ чеаркъ а се ретраце дін чентрул аче-

Der Entwurf der Gymnasialorganisation des Unterrichtsministeriums, beleuchtet und kritisch dargestellt.

I.

⊕ Tschernowitz. Die Wissenschaft, das Leben und die Schule bezeichnen die Richtungen in der Entwiklung der Menschheit. Die Wissenschaft, geboren und großgezogen auf dem Boden der Erfahrung und des praktischen Lebens, erhebt die ganze Welt des Diesseits in die Sonnenregion geistiger Anschauung und Verklärung; das Leben, gekräftigt und erneut durch den Prometheusfunken der Wissenschaft, geht in die Breite, und entfaltet den ganzen Reichthum des sinnlichen Daseins; die Schule tritt als Vermittlerin zwischen den beiden widerstrebenden Mächten auf, und vermählt sie am Altare des Zeitgeistes. Die Wissenschaft, deren Element der geflügelte Gedanke, spinnt mit unsichtbarer Hand ihr zartes Gewebe aus dem groben Stoffe der aufgelösten Sinnenwelt über die Schweite derselben hinaus in immer höhern Windungen, bis sie auf schwindelnder Höhe, derselben völlig entfremdet, den Bruch der Theorie mit der Praxis vollendet.

Während die Eine den nebligen Dunstkreis der ihr längst entschwundenen Welt mit dem senkrechten Strahle ihres intensiven Lichtes zu zertheilen sich bemüht, wird das schwache Auge der Andern, nicht gewöhnt an diese Helle, von dem allzustarken Lichte geblendet; während die Eine zu erleuchten gedenkt, entzündet und verbrennt sie; und während die Andere aus dem Brennpunkt des blendenden Lichtes sich zurückzieht, wird es um sie

*) Токма акъм не веnі нумеруl дін урмъ ал „Месаџерулуї Трансілван“ каре поартъ Ӂн фрунте, дрепт артікул Ӂнчепъторіў, респунсул, че-л фаче Редакціа „де фацъ“ а ачестуіаші кътръ а ноастръ, Ӂн прівіреа артікулулуі ностру дін Нр. 30 ал „Буковінеі“. Ачест респунс ну не сurpінсе нічі дупъ тонул нічі дупъ купрінсул сўў, де оаре че ноі жудекъм арборелe дупъ фруктул луї, Ӂнсъ нічі о датъ пе луп дупъ пърул луї, ші штіъръм преа біне ку чіне авем а фаче. Ку персоналітъції н'ам аvут нічі авем де а фаче, ку атъта маі пуцін кънд стъм фацъ ку о персоанъ, ка чеа дін Ӂнтъмпларea ачеаста, ку каре нічі авем ноуъ, ка есте ші маі жос де оноареа ноастръ а не лъса ла чеартъ Ӂн фаца унуі опорабіл пubлік. Де ші турбателе ербуціі, — Ӂн каре „Месаџерул трансілван“ не сіне Ӂнсуші се Ӂнтрече де астъ датъ, — меріtеазъ маі мулт кондуреpe ші о тъкъндъ деспрецуіре: тотуші пентру кауса каре о сусцінем, ші каре адусе пе „Месаџерул трансілван“ ла атакурі персонале, пу вом суфері нічі о датъ ка ун скірон фанатік съ не деградезе ла норойул (тіна) вулгарітъції сале; пентру ачеа вом ші аплка челе требуінчоасе спре Ӂнфрънареа унуі вътъчіу сълбатік ка ачеста. Че се ціне Ӂн урмъ де лукрул Ӂнсуші, де каре е ворба, ші каре „Месаџерул“ Ӂл прівеще дупъ ун мод шіе-ші пропріў: тратареа ачелуіа ні о пъструм пентру ун нумер врмъторіў ал Газетеі ноастре.

Редакціа „Буковінеі.“

*) Eben kommt uns die lezte Nummer des »Siebenbürger Boten« und darin als Leitartikel die Antwort der »gegenwärtigen« Redaktion desselben auf unsern Aufsaz in Nr. 30 der »Bukowina« zu Gesichte. Es hat uns diese Erwiederung weder dem Tone noch dem Inhalte nach irgend wie überrascht, da wir stets den Baum nach seinen Früchten, niemals aber den Wolf nach seinem Pelze beurtheilen, und wir gar wol wußten mit wem wir es zu thun hatten. Um Persönlichkeiten war und ist es uns nie zu thun, am wenigsten aber wo man einer solchen Person, wie im vorliegenden Falle gegenüber steht, mit der handgemein zu werden im Angesichte eines geachteten Publikums uns weder gelüstet noch ziemt. Wenn nun auch die tollwüthigen Ausfälle, in denen der »Siebenbürger Bote« diesmal sich selbst überbietet, mehr Mitleiden und stille Verachtung verdienen, so sind wir doch schon um der Sache willen, die wir vertreten und die den »Siebenbürger Boten« zu persönlichen Angriffen angetrieben hat, durchaus nicht gemeint uns vom nächsten besten zweideutigen Fanatiker ungestraft in den Schlamm seiner Gemeinheit herabziehen zu lassen, weßhalb wir auch das Nöthige zur Zähmung solch wilder Klopffechter zu ergreifen uns vornehmen. Was schließlich die Sache selbst betrifft, die dabei im Spiele steht, und die der »Siebenbürger Bote« auf eigenthümliche Art ansieht, so behalten wir uns deren Beleuchtung für eine der nächsten Nummern unsers Blattes vor.

Die Redaktion der »Bukowina.«

„«Bucovina». Gazetă românească pentru politică, religie și literatură” (supliment la nr. 34), Cernăuți, anul II, 14/26 octombrie 1849, p. 193.

BDD-A32698 © 2019 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:10:40 UTC)

națională sau n-ar avea învățătura cerută ca să poată face destul tuturor trebuințelor învățăturale din gimnaziu, atunci alți candidați, din celelalte părți ale imperiului nu pot lua parte la aceste examene, pentru că n-au mijloace ca să poată petrece la Viena în decurs de mai multe luni, până se vor pune toate examenele. Iar dacă, după promisiunile ministerului învățământului, s-ar înființa asemenea comisiuni examinative și în alte țări de coroană, atunci coliziunile sunt neînconjurabile, căci ministerul învățământului (...) pe de o parte n-ar face destul pretinderilor naționale, iar pe de altă parte – chiar și când ar face destul acelor pretinderi – i-ar lipsi garanția atât pentru capacitatea examinatorilor, cât și pentru a examinaților".

Noul program de învățământ a fost adoptat și introdus treptat în gimnazii. Transferul efectiv al școlilor primare din localitățile cu parohii ortodoxe sub autoritatea Consistoriului ortodox din Cernăuți, deși a durat mult peste așteptări[13], a reprezentat un pas înainte pentru învățământul primar și secundar românesc din Bucovina.

[13] George Tofan, *Învățământul în Bucovina*, Suceava, Editura George Tofan, 2011, p. 107.

BDD-A32698 © 2019 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:10:40 UTC)